Sammendrag

Ukom

OVERGREP FORKLEDD SOM BEHANDLING

Sammendrag

Publisert 27. november 2024

ISBN 978-82-8465-039-5

Statens undersøkelseskommisjon for helse- og omsorgstjenesten, Ukom, har undersøkt hendelser der helsepersonell i helse- og omsorgstjenesten har utsatt pasienter og brukere for grenseoverskridende seksualiserte handlinger. Dette er handlinger som dreier seg om alt fra privatisering og romantisering til seksuelle overgrep.

Pasienter og brukere har i utgangspunktet stor tillit til helsetjenesten og til behandlingen de mottar, og overgrep fører til at denne tilliten blir svekket. Slik uakseptabel oppførsel hos helsepersonell kan påføre pasienter og brukere traumer og er et alvorlig pasientsikkerhetsproblem.

Ukom har mottatt flere varsler om grenseoverskridende seksualiserte handlinger begått av helsepersonell. Det har også vært mye oppmerksomhet om temaet i mediene de siste årene.

Med utgangspunkt i hendelser fra to ulike kommuner har vi undersøkt hvordan varsler om grenseoverskridende handlinger har blitt fulgt opp. Ukom har sett på rollene til kommunene, Statsforvalteren og Statens helsetilsyn, og hvordan disse instansene håndterer slike saker.

Det er viktig at vi har system og rutiner som i større grad kan forebygge eller avverge grenseoverskridende seksualisert atferd i helse- og omsorgstjenesten. Det er avgjørende at slike saker blir fanget opp gjennom et tilgjengelig varslingssystem, og at de som varsler blir tatt på alvor.

Ukoms undersøkelse viser blant annet at

- det er behov for mer fenomenkunnskap om mekanismer som kan føre til at helsepersonell utsetter pasienter og brukere for grenseoverskridende seksualiserte handlinger

- det er belastende for pasienter og brukere å varsle om grenseoverskridelser, og varslerne blir ikke alltid godt nok ivaretatt
- slike saker sjelden varsles via melde.no og helsenorge.no som alvorlige hendelser
- arbeidsgivere savner verktøy til hjelp i arbeidet med å forebygge, avverge og håndtere slike handlinger
- det kan være krevende for tilsynsmyndigheten å kartlegge hendelsen og sannsynliggjøre hva som har skjedd
- det er variasjon i hvordan statsforvalterne behandler slike saker

Med utgangspunkt i funnene i undersøkelsen, har Ukom identifisert ulike forbedringspunkter.

Ett forebyggende tiltak mot grenseoverskridende atferd overfor pasienter og brukere, er å styrke kunnskap om rollesammenblanding og yrkesetikk både på arbeidsplassen og i de helsefaglige utdanningene. Oppfølging og veiledning av helsepersonell i yrkesutøvelse og i spesialisering kan også bidra til å avverge og avdekke slike hendelser. Økt oppmerksomhet vil kunne gjøre det lettere å kjenne igjen faresignaler både hos seg selv og kollegaer i situasjoner der helsepersonell står i fare for å trå over sin profesjonelle grense.

Helsetjenesten og tilsynsmyndigheten må ha økt oppmerksomhet på hvordan varslere blir ivaretatt gjennom varslingsprosessen. Det skal føles trygt å varsle.

Det er behov for å styrke pasientsikkerheten ved gynekologiske og andre intime undersøkelser.

Saker der helsepersonell utsetter pasienter og brukere for grenseoverskridende seksualiserte handlinger er kompliserte, og det er mange hensyn som skal ivaretas. Ukom ser at ledere i helse- og omsorgstjenesten savner et støtteverktøy til hjelp i arbeidet med å lage rutiner for å forebygge og håndtere slike hendelser.

Det er viktig at tilsynssaker som dreier seg om grenseoverskridelser i helse- og omsorgstjenesten blir best mulig opplyst gjennom saksbehandlingsprosessen hos tilsynsmyndigheten. For å styrke pasientsikkerheten og ivareta den som varsler på en bedre måte, er det behov for raskere saksbehandling og bredere informasjonsinnhenting. Tilsynsmyndigheten må snarest mulig informere politiet om saker der det er mistanke om straffbare forhold.

Ukom anbefaler at tilsynsmyndigheten utvikler et system som gjør det mulig å ha en samlet oversikt over totalt antall varsler om grenseoverskridende seksualisert atferd hos helsepersonell. Oversikten må inkludere saker som avsluttes hos statsforvalterne, uten at de oversendes til Statens helsetilsyn for vurdering av en administrativ reaksjon.

For at offentlige virksomheter skal være i stand til å ivareta sitt sørge-for-ansvar for forsvarlige helsetjenester, er det nødvendig at de får tidlig informasjon fra tilsynsmyndigheten om forhold som kan være en risiko for pasient- og brukersikkerheten.

Rapporten henvender seg til pasienter og brukere, departement, tilsynsmyndigheten, politiet, yrkesorganisasjoner og undervisningsinstitusjoner, samt til ledere og ansatte i helse- og omsorgstjenesten.

Statens undersøkelseskommisjon
for helse-og omsorgstjenesten

Postboks 225 Skøyen
0213 Oslo
E-post: post@ukom.no
Org nr: 921018924